

מראי מקומות- בבא בתרא ק"ד

כמסיימו לו בסימניו ובמצריו, ואז אפי' עד שתות הגיעו.

(ג) **התם כגון דהוה יקרא מעיקרא וזל השתא, וכ"ו- פ"י הרשב"ם** דמה דאמר' דכופין למוכר למכור, אין הכוונה דהיכא דאינו רוצה למכור המותר דכפינן ל' למוכרו, דזה ודאי אינו, דאם רוצה שלא למכור, אין כופין אותו למכור. אלא הביאור הוא, דאם רוצה המוכר למכור, אלא דבשעת המקח ה' הקרקע ביוקר, ועכשיו הוא בזול, לא אמרי' דצריך הלוקח לשלם דמים שהי' שוה בשעת המקח, אלא יכול לשלם כזול דהשתא. והביאור הוא, דאז י"ל דאין כאן שום הפסד להלוקח, דישי לו קרקע בשביל מעותיו. אבל היכא דהקרקע עכשיו בזול, וכופין את הלוקח לקנותו בזול, א"כ שפיר הוי הפסד להלוקח אם כפינן ל' לשלם דמי יוקר, שהרי הוא ה' יכול לקנות יותר במעות אלו כפי המחיר של עכשיו, ובכח"ג לא כפינן ל', כיון דשוב הוי חסר. וע' **ברשב"א** שהביא כביאור זה מהר"י **מיגש**. והק' עליו, דא"כ לא הול"ל אי ארעא יהבית ל', דהא העיקר הוא דאי זוזי שקלת מיני', שקול כזול דהשתא. ועוד, מה כפיי' היא זו, הרי אין כופין המוכר למכור כלל. **ולכן פ"י הרשב"א** כמש"כ **הראב"ד**, דמה שכופין למוכר היינו לטובתו, דאמר' ל' שלא יקבל הקרקע בחזרה אלא המעות, דהא אז הלוקח צריך לשלם כיוקרא דמעיקרא, ולא כזולא דהשתא. ואם הלוקח ירצה לשלם המוכר ע"י קרקע, יכול המוכר לומר לו, אתה צריך ליתן לי קרקע כזולא דהשתא, וא"כ נמצא דצריך אתה ליתן לו קרקע טפי. וע"ז הק' הגמ' דאי' בברייתא להיפוך, דנותן לו כשיעור של עכשיו. וע"ז תי' דהתם מיירי כשהי' זל מעיקרא ועכשיו נתייקר, דאם רוצה המוכר שיחזיר לו קרקע, ודאי צריך לחזור לו כל המותר, אבל אם רוצה מעות, ורוצה הלוקח לשלם המעות ע"י קרקע [לכח"פ היכא שאין לו מעות], אז יכול לשלם לו קרקע בשויות של עכשיו, ונמצא דאינו מחזיר לו כל המותר, אלא קרקע שהוא עכשיו שוה מה שהי' המותר שוה בשעת המקח.

(א) **אלא מהא ליכא למשמע מינה- כ' הרשב"ם**, ומה דקתני כן ברישא, היינו משום דבסיפא (לקמן) אי' דהיכא דאמר ב' הלשונות, דהיינו מדה בחבל והן חסר הן יתר, דהדין הוא דאזלי' בתר לשון אחרון, ולכן איצטריך למיתני כאן דהיכא דאמר ל' האי או האי, דאזלי' בתר ההיא לישנא דאמר ל', ורק בסיפא, דסותרין זא"ז, אזלי' בתר לשון אחרון. והק' **מהרש"א**, סכ"ס למה צריך לשנות הא דמשנתינו, הרי אם היכא דסותרין זא"ז, אזלי' בתר לשון אחרון, ודאי היכא דאין סותרין זא"ז, אלא אומר רק לשון א', דאזלי' בתרי'. ותי' (א) דלא זו אף זו קתני, (ב) איצטריך למיתני ברישא דאזלי' בתר האי או האי לפי שי' רבנן דפליגי על בן ננס בסיפא.

(ב) **אלא לאו, ש"מ סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי- הק' תוס'**, הא אמרי' לעיל דטרשין יותר מד' קבין אין נמדדין עמה, וזהו היכא שאמר בית כור עפר סתם, וא"כ אם אמרי' כאן דהגיעו אפי' אם הקרקע חסר, כ"ש היכא שיש שם טרשין. ותי' (א) דר' יצחק לא אמר אלא לפחות מרובע לסאה, וע' **במהרש"ל** ו**מהרש"א** דפי' דטרשין דמתני' מיירי לאחר שיש כאן ז' קבין ומחצה חסר מהבית כור, וגם יש טרשין שנמדדין עמה, דאז אמרי' דהיכא שיש ה' קבין דשוב אין נמדדין עמה (ב) דהכא מיירי בעומד באותה שדה, ורואה כמה יש בה, ובזה שייך לומר "הגיעו", אבל מתני' לעיל מיירי באינו רואה, ובזה ודאי לא שייך לומר הגיעו, שהרי התנה עמה בית כור עפר למכור לו, וא"כ אינו יכול ליתן לו פחות מבית כור, וי"ל דאפי' ע"י ניכוי יכול הלוקח לומר דלא ה' מקבל פחות מבית כור עפר, שכן ה' תנאם. וע"ע **בריטב"א** שהביא מהר"י **מיגש** דהיכא דאומר בית כור עפר זה אני מוכר לך, אז הוי כמסיים המצריו, ובזה אמרי' דסתמא כהן חסר והן יתר דמי, אבל היכא דאמר לו בית כור עפר מכל שדותיו, אז נותן לו בלי שיפחות או שיותיר. אולם הביא מהרשב"א דכ' דזהו רק היכא שאומר לו בית כור שיש לי במקום פלוני, וסיים לו את השדה, אבל באומר בית כור זה, הוה ל'.

דשיעור שדה לענין זה הוי סאתיים, דמה דאמרי' דמוחל חצי קב, היינו רק היכא דהגינה הוא בית סאתיים, וכדברי ר"ע דחשיב טפי מת"ק, ס"ל דשיעור גינה לענין זה הוא סאה. וע"ש שהאריך בזה.

בעי ר' אשי, גנה ונעשית שדה, שדה ונעשית גנה, מאי, תיקו- נח' הראשונים איך קיימינן לדינא באותו תיקו. הרמב"ם (מכירה כ"ח, י') כ' דספק הוא אם חשבינן כדין שהיתה בעת המכר או כדין שהיא עתה. וכ' המגיד משנה דהרמב"ם לא ביאר מה עושין בהספק, ונראה דאין כופין הלוקח ליתן דמים, שהמוציא מחבירו עליו הראי'. והרא"ש (סי' א') כ' דהלוקח יכול להחזיר למוכר מה שירצה, ולכאז' זהו כמו המגיד משנה. אולם עי' בחי' הר"ן דכ' דכיון דהמוציא מחבירו עליו הראי', א"כ מחזיר לו קרקע ולא מעות, דהיינו דס"ל דהמוכר מקרי מוחזק. ובאמת ע' בדרישה (חור"מ רי"ח, י"ג) דהק' דלמה כאן ס"ל להטור דהלוקח נחשב המוחזק, הרי בדרך כלל אמרי' דקרקע בחזקת בעליה עומדת, ולכן המוכר הוא המוחזק. ותי' דדוקא בכאן, שהסכימו בהתחלת המקח שהן חסר הן יתר יהי' המקח מקח, ולולי אומדן דעת של חז"ל שאמרו שאם הוא יתר מכדי רובע לבית סאה דלא הוי מחילה, לא הי' להם פתחון פה ע"ז, נמצא דהאיבעיא הוה ספיקא דדינא בענין המקח שנעשה ונגמר כבר, משום הכי מקרי לכ"ע הלוקח מוחזק, וכו'".

לא את המותר בלבד מחזיר לא אלא את כל הרבעין- פי' הרשב"ם, דכל היכא דאיכא מותר, אז צריך להחזיר הכל, אף הרבעין עצמן. אולם ע' בר"י מיגש שכ' דרק אם מגיע המותר על הרובע לסאה לט' קבין, אז מחזיר לו כל המותר. משא"כ אם הי' מותר על שבעה קבין ומחצה לכור, ולא הגיע אותו מותר לט' קבין, משמע דהדין הוא בכה"ג שאינו מחזיר לו אלא המותר בלבד.

כגון דהוה זולא מעיקרא- פי' הרשב"ם, דא"ל לוקח דכל מה שהייתי רוצה לקנות קרקע זו, היינו משום דהי' זול מעיקרא, אבל איני רוצה לקנות קרקע ביוקר של עכשיו. וכ' המהרש"א דעכשיו יש עוד אופן לאוקמי' הברייא דלעיל, דקתני כופין את המוכר וכו'. דהיינו, דיכולין לומר דכופין המוכר, שאם רוצה למכור, שאינו יכול לכוף הלוקח ליקח ביוקרא דהשתא. וכ' הפני שלמה דמשמע מלשון הברייא דכופין אותו למכור היינו למכור מכירה חדשה כדהשתא, ולא דכופין אותו למכור מכירה כדמעיקרא, ולכן שפיר לא מוקמי' הברייא בהכי.

ואי איכא מילתא יתירא לט' קבין, הדרי- פי' הרשב"ם, דהיינו אפי' אם יש משהו טפי מרבעים לכל סאה, אם מכר לו כוריים, השתא הוו רבעים ידיהו טפי מט' קבין, ולכן כיון דליכא מחילה הדרי באנפי נפשיה. וע"ש שהביא מ"מ דצריך שיהי' יתירין ט' קבין יותר מהרבעין כולן, וכ' הרשב"ם על פי' זה, וגם על פי' אחר שהביא מ"מ, דהוי כהלכתא בלא טעמא. וע"ע ברמב"ם (מכירה כ"ח, ז') שכ' כמו היש מפרשים, דצריך ט' קבין יותר מהרבעין כולן, וכ' המגיד משנה דלכאז' דברי תימה הן, שהרי כל שהוא דבר ראוי למוכר, למה לא יתן לו קרקע, ולמה מכריחין הלוקח ללקחו, והניח בקו'.

וכדברי ר"ע בית רובע, וכו'- פי' הרשב"ם, מאי לאו דזבין לי' סאה, ומ"מ לא אמרי' נותן חצי רובע לכל חצי סאה דהוי מחילה, אלא כיון דהוי לי' בין כל המותרות שיעור גנה, הדרי כר' הונא. וע"ז תי' הגמ' דזבין לי' חצי סאה. ועוד הביא מלשונות אחרים דבית סאתיים שיעור גינה כבית כור שיעור שדה. וכ' הרשב"ם דדברי הבל הם, דט' קבין שיעור שדה וחצי קב שיעור גינה. וע' בחשק שלמה שכ' דלשונות אחרים הם שי' רבנו גרשום, וע"ש שהאריך בגדלות של ר' גרשום, וכ' שצריך לומר שיש מהלך לפרש דבריו. והוא ביאר דכוונת ר"ג הוא דמשמע מהגמ' דדוקא במוכר בית כור אמרי' דמחיל ארובע לסאה, שהרי בטיל כלפי חשיבת של הבית כור. אבל בגנה, דחשיב טפי, מסתבר לי' להש"ס לומר